

A KOGNÍCIÓ MINT FOLYAMAT-EGYÜTTES

Recenzió

JÁGER-PÉTER MÓNIKA¹

Herczegh Máté: Test-elme-világ. Lépések a kiterjedt elme felé. *International Relations Quarterly*, Vol. 7. No.2. (2016 Nyár) 6 p.

Kogníció alatt az információ megszerzésének és feldolgozásának a folyamatát értjük, tágabb értelemben pedig magára az emberi gondolkodás egészére is utal. Filozófiai nézőpontból megközelítve kérdésessé válik a kogníció és az elme (mind) viszonya, valamint annak problematikája, hogy ezek mennyiben tekinthetők jól körülhatárolható, izolált rendszereknek, vagy sokkal inkább egyfajta interakcióval, hatásösszefüggéssel állunk szemben? Ugyanakkor kérdésként merül fel, hogy a 21. században mennyiben tartható az igen nagyhatású, hagyományos karteziánus kognitív modell, vagy pedig szükségessé válik ennek revíziója?

Herczeg Máté² *Test-elme-világ. Lépések a kiterjedt elme felé* című tanulmánya ezekre az igen aktuális kérdésekre keresi a választ. Dolgozatában a szerző arra hívja fel a figyelmet, hogy maga a kogníció, az emberi elme nem egy zárt rendszerként működik, hanem sokkal inkább olyan folyamat, amely csakis környezetével való állandó kölcsönhatásában értelmezhető. A címben három olyan fogalmat nevez meg, amelyek közé az évszázadok során egy igen éles, képzeletbeli határ képződött, a szerző ez írása révén épp e határvonalat kívánja némileg elmosni.

Tanulmányának első felében a hagyományos karteziánus modell hiányosságaira hívja fel a figyelmet, e modell alapjait pedig Descartes filozófiájában véli felfedezni.³ E hagyomány értelmében ugyanis a kogníció elkülönül az úgynevezett „alacsonyabb” szintű folyamatoktól, mint a percepció és az akció. A karteziánus felfogás szerint e három folyamat egymástól függetlenül konstituálódik, csakis oksági viszonyban állnak egymással.

Ezzel szemben Herczeg Máté a bemutatott illusztratív kísérletek segítségével a statikus elmefelfogás elégtelenségeire, hiányosságaira mutat rá. Azt próbálja meg bizonyítani, hogy a kogníció, percepció és akció nem egyszerűen ok-okozati viszonyban állnak egymással, hanem épp ellenkezőleg, mintegy kölcsönösen meghatározzák egymást, éppen ezért sokkal inkább egyfajta *ko*-konstitutív viszonyról beszélhetünk. S mint ilyenek, csakis egymás viszonylatában értelmezhetőek. A kogníciót mind a testi (nem neurális), mind pedig a külvilág folyamatai meghatározzák, nem zárt rendszer, hanem internális és externális tényezők konstitúciója.

---

¹ A szerző: Jáger dr. Péter Mónika 1984-ben született Bánffyhunyadon. A kolozsvári Babeş–Bolyai Tudományegyetem Magyar nyelv és irodalom - Néprajz szakán, majd az Irodalom és társadalom mesterképzőn diplomázott. 2013-ban pedig doktori fokozatot szerzett a Babeş–Bolyai Tudományegyetem *Kritikai argumentáció és filozófiai rekonstrukció doktori iskola* keretén belül. Disszertáció címe: Érzékelés és értelemképződés a műalkotás tapasztalatában.

² Herczegh Máté (1989). Doktori hallgató, SZTE, Málnási Bartók György Filozófia Doktori Iskola. Lykion Kutatói Okleveles filozófus, 2016.

³ A kutatás további fázisában e nézetet érdemes lenne más racionalista, valamint empirista gondolkodók, mint például Leibniz, Locke és Kant nézetével is összevetni.

Tanulmányában a szerző A. Clark és D. Chalmers 1998-as *The Extended Mind (A kiterjedt elme)* című művére támaszkodva a karteziánus statikus elmefelfogással szemben, az elmét dinamikus rendszerként, olyan folyamatként gondolja el, amelyben a külső környezet egyenrangú partnere a belső folyamatoknak. Az általa bemutatott kísérletek azt bizonyítják, hogy maga az elme nagyon sok esetben túlterjed az agyon és az organizmus testén, azaz mintegy „kiterjed a külvilágba”. A Tetris formáinak, a puzzle darabjainak forgatgatása vagy a dobozok fizikai elrendezése mind arra szolgál, hogy az alanyt segítse a különböző problémák megoldásában. Ezekben az esetekben a feladatokat nem egyszerűen az internális memóriánk segítségével oldjuk meg, hanem úgymond kivetítjük a külvilágba azáltal, hogy annak elemét úgy rendezzünk el, hogy azok segíthessenek minket a felismerésben. A szerző, Kirsh és Maglio (1994) nyomán, ezt a cselekedetet nevezi episztemikus tettnek.

Az egyének számára ugyanis mind a külvilág tárgyainak elrendezése, mind pedig az externális világ szimbólumainak a manipulálása (Ottó notesza) információt hordoz. Éppen ezért az elme már nem lokalizálható egy adott pontba, hanem túlterjed mind az agyon, mind pedig a kognitív alany testén. Maga a külső világ, annak dolgai olyan alakítható elemek tehát, amelyek épp az alany kognícióját segítik. Így a kogníció nem hatás független folyamat, hanem sokkal inkább egy komplex folyamat-együttes, vagyis internális és externális elemek dinamikus rendszere. Externális elemek alatt a szerző nem csupán a külső fizikai létezőket érti, hanem a különböző kultúrák nem-fizikai elemeit is. Éppen ezért az embernek, mint kulturális lénynak, sem a kogníciós, sem pedig a percepció tevékenységei nem vizsgálhatóak elszigetelten saját környezetük nélkül. Ugyanis a kultúra, percepció és kogníció kölcsönösen meghatározzák egymást.⁴ Így az internális és externális elemek között kétirányú interakció, azaz egyfajta oda-vissza mozgás alakul ki.

A tanulmány érdeme abban áll, hogy olyan problémakörre mutat rá, amely még ma is kihívásnak számít a kognitív tudományok kutatói számára. Herczeg Máté írása ugyanakkor egy tudományos igényű, jól kidolgozott, pontosan adatolt, logikusan felépített, áttekinthető és egyszerre élvezhető stílusban megírt munka.

© DKE 2016

<http://www.southeast-europe.org>
Email: [dke\[at\]southeast-europe.org](mailto:dke[at]southeast-europe.org)

Figyelem! Kedves kutató! Ha erre a tanulmányunkra hivatkozik, vagy idézi annak egy részét, kérjük, küldjön erről egy email-t a főszerkesztő részére a [dke\[at\]southeast-europe.org](mailto:dke[at]southeast-europe.org) címre. *A cikket a következőképpen idézze:*

Jáger dr. Péter Mónika: *A kogníció mint folyamat-együttes. International Relations Quarterly*, Vol. 7. No.2 (2016 Nyár) 2 p.

Együttműködését köszönöm. *A főszerkesztő*

---

⁴ Vö.: Hall, Edward T.: *Rejtett dimenziók*. Gondolat Kiadó, Budapest, 1980.